

Novogodišnje proslave u Hrvatskoj od 1950-ih do 1970-ih

Pauković, Franciska

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:844856>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

FRANCISKA PAUKOVIĆ

NOVOGODIŠNJE PROSLAVE U HRVATSKOJ

OD 1950-IH DO 1970-IH

Završni rad

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

FRANCISKA PAUKOVIĆ

**NOVOGODIŠNJE PROSLAVE U HRVATSKOJ
OD 1950-IH DO 1970-IH**

Završni rad

JMBAG: 0303062999, redoviti student

Studijski smjer: preddiplomski studij povijesti

Predmet: Uvod u hrvatsku suvremenu povijest

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

Mentor: izv. prof. dr. sc. Igor Duda

Pula, rujan 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Franciska Pauković, kandidatkinja za prvostupnicu povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, 17. rujna 2018.

Studentica

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Franciska Pauković dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Novogodišnje proslave u Hrvatskoj od 1950-ih do 1970-ih* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 17. rujna 2018.

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	5
1. STVARANJE NOVOG JUGOSLAVENSKOG KALENDARA.....	6
2. POTISKIVANJE BOŽIĆA I RESEMANTIZACIJA NOVE GODINE.....	9
3. NOVOGODIŠNJE PROSLAVE I PORUKE PREDSJEDNIKA TITA.....	13
4. NOVE GODINE DILJEM HRVATSKE.....	17
5. NOVOGODIŠNJI TELEVIZIJSKI PROGRAM	20
6. DRUŠTVENI RAZVOJ U NOVOGODIŠNJEM TISKU	23
ZAKLJUČAK.....	25
IZVORI I LITERATURA	26
SAŽETAK	28
ABSTRACT	29

UVOD

Promatrajući godinu kao jedinstvenu cjelinu znamo da je čine četiri različita godišnja doba od kojih svako ima svoje trajanje te uključuje razne narodne običaje koji su nastajali i prenosili se iz naraštaja u naraštaj. Krajem studenoga započinje zimski ciklus kršćanskih običaja sa središnjim događajem proslave Kristova rođenja odnosno Božića. Njegove karakteristike jesu obiteljsko okupljanje, a tijekom dvadesetoga stoljeća pojavljuje se običaj ukrašavanja drvca i kuće ukrasima kao i darivanje svojih bližnjih po uzoru na kršćansku gestu Boga Darovatelja. Nakon ukidanja Božića kao državnog praznika i micanja iz godišnjeg kalendara, za vrijeme socijalističke Jugoslavije neke njegove značajke prenosile su se na praznik Nove godine koja tako postaje novi javni središnji događaj u zimskom ciklusu narodnih običaja.

Svi ti državni pothvati ukazivali su na vrijeme promjena kojima su se postupno prilagođavali narodni običaji te donekle i navike vjernika i ateista. Uvedenim novinama u kalendaru državnih praznika i javnih proslava država je promicala svoje vrijednosti i političke ciljeve stvarajući tako novu tradiciju. Sve je to bio odraz i pokazatelj državnih usmjerenja koja su kroz novoostvarene praznike iz javnog prostora nastojala ukloniti sve što ima veze s vjerom kako bi se u sekulariziranom višenacionalnom i višekonfesionalnom jugoslavenskom društvu promicale zajedničke svjetovne vrijednosti, važnost stvaranja države te patnje i pobjede u Drugom svjetskom ratu. U svakoj državi praznici u svojoj osnovi imaju prvenstvenu ulogu ritmiziranja građanske godine, ali služili i kao instrumenti kojim država želi prenositi neke vrijednosti na nove generacije.

Prilikom uvoda u samu obradu teme koristila sam etnološki obrađeno djelo autorice i etnologinje Dunje Rihtman-Auguštin pod nazivom *Knjiga o Božiću*. Ovo djelo poslužilo je u početnoj obradi teme zbog svoje jednostavne i zanimljive građe. Postupno razvijanje teme uključivalo je informacije o društvenim i političkim temama o kojima su pisale antropologinje Lydija Sklevicky i Reana Senjković te povjesničar Igor Duda. Kako jedan dio teme obrađuje značajke proslava Novih godina za dodatan izvor konkretnih informacija koristila sam dnevne novine *Vjesnik*.

1. STVARANJE NOVOG JUGOSLAVENSKOG KALENDARA

Nakon uspostave Federativne Narodne Republike Jugoslavije nova državna vlast, kako to biva uobičajeno kod svake novostvorene države, bila je inicijator u osnivanju svoje nove „izmišljene tradicije“ koja je imala svoj cilj, a u slučaju Jugoslavije to je bilo homogeniziranje raznih naroda i njihovih republika unutar Jugoslavije kako bi se postigla njezina dugovječnost. Uz to se vezalo i stvaranje novoga jugoslavenskoga kalendara. Prema britanskom povjesničaru Ericu Hobsbawmu riječ „izmišljena tradicija“ podrazumijeva skup praksi kojima upravljaju prihvaćena pravila obredne ili simboličke prirode, a koja svojim ponavljanjem pokušava učvrstiti neke vrijednosti i norme ponašanja s naglaskom na uspostavljanje veze s povijesnom prošlošću.¹ Dakle, provođenje nove tradicije socijalistička vlast je postigla uvođenjem i obilježavanjem novih praznika u kalendar koji su trebali podsjećati na važne događaje iz prošlosti, kao što su bili Narodnooslobodilačka borba i socijalistička revolucija, koji su bili zajednički svim republikama unutar Jugoslavije. Isto tako vladajući komunizam u Jugoslaviji vođen marksističko-materijalističkim pogledom na svijet bio je nespojiv s ikakvim religioznim uvjerenjima.² Ipak to nije značilo da se neka vjera nije smjela osobno prakticirati, nego se nije dopuštalo da religiozna uvjerenja imaju utjecaj na politiku i njezine odluke. Vjera je bila privatna stvar, ali su zato tijekom osnivanja novoga kalendara izbačeni svi vjerski blagdani, a uvedeni državni i narodni praznici poput Dana Republike ili Dana dječje radosti koji je zamjenjivao prijašnje zimske crkvene blagdane.³

Dakle, državni praznici bili su vezani za događaje iz nedavne prošlosti, a imali su ulogu u ritmiziranju godine. Svaki praznik odvijao se po određenom ceremonijalu koji se redovito ponavljao svake godine, a s vremenom se nadopunjavao i mijenjao. Ritual održavanja pojedinih državnih praznika poticao je kolektivno sudjelovanje društva i gradnju kolektivnog identiteta kako bi se naglasila važnost zajedništva koju je poticao socijalistički sustav Jugoslavije. Osim proslave pojedinih praznika važno je

¹ Rihtman-Auguštin, D., „Metamorfoza socijalističkih praznika“, *Narodna umjetnost*, 27, 1, 1990., 21.

² *Program Saveza komunista Jugoslavije. Prihvaćen na Sedmom kongresu Saveza komunista Jugoslavije (22-26. travnja 1958. u Ljubljani)*, Stvarnost, Zagreb, 1965., Glava deseta: Društvena uloga i idejne osnove SKJ, 237-238.

³ Senjković, R., „Politički rituali“, *Refleksije vremena 1945.-1955.*, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2012., 220.

bilo održavanje nacionalnog sjećanja na pojedine događaje koje se pospješivalo raznim komemoracijama ili podizanjem novih spomen ploča.⁴

Kalendarska godina u Jugoslaviji službeno je započinjala proslavom Nove godine, no među praznicima, bili oni radni ili neradni dani, isticala su se tri najvažnija: Praznik rada (1. svibnja), Dan mladosti (25. svibnja) i Dan Republike (29. studenog). Praznik rada obilježavao se zbog sjećanja na 40 000 radnika odnosno žrtava krvoprolića u Chicagu koji su težili za osmosatnim radom, odmorom i kulturnim obrazovanjem.⁵ Ceremonija u Jugoslaviji odvijala se natjecanjima ili otvaranjem raznih novih objekata čime su radnici slavili svoje radne uspjehe. Dan mladosti slavio se kao simbolika Titova rođendana zbog sretnih okolnosti u preživljavanju njemačkog napada u Drvaru 1944., iako to nije bio njegov stvarni datum rođenja.⁶ Povodom praznika kroz zemlju se nosila štafetna palica. Unutar palice nalazile bi se poruke raznih republika, nižih upravnih jedinica, društvenih organizacija i poduzeća, no kada 1956. manifestacija postaje Štafetom mladosti, palica s porukom koja bi se predala predsjedniku bila je djelo odabranog umjetnika i sadržavala je rođendansku čestitku, ali i omladinska obećanja za daljnju vjernost i revnost u učenju.⁷ Dan Republike slavio se kao sjećanje na II. zasjedanje AVNOJ-a 1943. kada je proglašena Demokratska Federativna Jugoslavija te na uspostavu FNRJ 1945., a provodio se dodjeljivanjem raznih odlikovanja onima koji su sudjelovali u ratu kao što su i djeca primala pionirske marame kao znak primanja u pionirsku organizaciju.⁸ Možemo primijetiti da su u proslavama pojedinih praznika sudjelovali svi uzrasti od starijih do mladih, ali i od radnika do intelektualaca. Raznim ritualima izmišljene tradicije političko društvo nastojalo je promijeniti društveno stanje.

Osim ova tri važna datuma kalendarsku godinu činili su i sljedeći datumi: Dan žena (8. ožujka), Dan omladinskih radnih akcija (1. travnja), Dan pobjede (9. svibnja), Dan samoupravljača (27. lipnja), Dan mornarice (10. rujna), Dan armije (22. prosinca) kao i još neki datumi koji nisu imali status niti državnog praznika niti neradnog dana,

⁴ Gržinić, V., „Jugoslavensko trojstvo: rad, mladost i Republika. Obilježavanje socijalističkih praznika u Istri“, *Radionica za suvremenu povijest. Istraživanja diplomanata pulskog Sveučilišta 2011-2013.*, ur. Igor Duda, Anita Buhin i Igor Stanić, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli i Srednja Europa, Pula i Zagreb, 2013., 76.

⁵ Isto, 75.

⁶ Isto.

⁷ Duda, I., *Danas kada postajem pionir. Djetinjstvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma*, Srednja Europa i Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Zagreb i Pula, 2015., 149.

⁸ Gržinić, 76.

ali su se obilježavali na veći ili skromniji način.⁹ Svakako je važno spomenuti praznik Dan ustanka koji je bio neradni dan i koji se slavio u svakoj republici različito.¹⁰ Praznički neradni dani podrazumijevali su proslave Nove godine (1. i 2. siječnja), Dan borca (4. srpnja) te već spomenuti Dan Republike (29. i 30. studenog) i Praznik rada (1. i 2. svibnja).¹¹ Pod javnim proslavama podrazumijevali su se datumi obilježavanja Dana dječje radosti (31. prosinca) i Dana pionira (27. prosinca).¹² Proslave ovih praznika određivale su važnost uloge mlađih generacija jer su upravo oni bili nositelji nove tradicije i graditelji bolje budućnosti.

Kao što su pojedini praznici naglašavali važnost uloge mlađih generacija u provođenju nove tradicije tako su veliku ulogu imale i organizacije kulturno-umjetničkih programa koje su se osmišljavale povodom proslave pojedinog praznika.¹³ Kulturno-umjetnički program podrazumijevao je recitiranja, igrokaze, predstave, priredbe, izložbe, a jednu od važnijih uloga imalo je pjevanje. Ono je bilo najbolje sredstvo za uživanje, ali ujedno i sredstvo za odražavanje stvarnosti. Djeca su znala stvarati nove pjesme koje su opisivale karakteristična obilježja pojedinih mjeseci u godini. Tako su za siječanj i veljaču karakteristične pjesmice o zimi i zimskim radostima, za travanj o proljeću i prirodi, za svibanj pojedine političke manifestacije povodom Praznika rada ili Dana mladosti. Pjesme za lipanj opisivale su ljeto i ljetna putovanja, a za rujanj jesen i početak nove školske godine. Prosinac je bio mjesec za koji su se stvarale pjesmice o najvažnijoj zimskoj ličnosti, Djedu Mrazu. Važnu ulogu u prenošenju nove tradicije imali su tisak i novine pa tako i u *Vjesniku* 1955. pronalazimo niz pjesmica koje opisuju svih dvanaest mjeseci, a prosinac je opisan ovako: „Brat najmlađi posla ima da darove kupi svima, da probudi Čika Mraza da snijeg pospe preko staza!“¹⁴

⁹ Duda, I., „Ritam godine“, *Nikad im bolje nije bilo? Modernizacija svakodnevnog života u socijalističkoj Jugoslaviji*, ur. Ana Panić, Muzej istorije Jugoslavije, Beograd, 2014., 79.

¹⁰ Isto, 79.

¹¹ Isto, 79.

¹² Duda, *Danas kada postajem pionir*, 195.

¹³ Isto, 196-198.

¹⁴ „Pozdrav Djeda Mraza“, *Vjesnik*, 1.1.1955., 11.

2. POTISKIVANJE BOŽIĆA I RESEMANTIZACIJA NOVE GODINE

Kako je 1945. Božić i dalje bio državni praznik, javna glasila redovito su sadržavala službene čestitke koje su se upućivale povodom toga blagdana, iako su se u pozadini počeli promicati politički ciljevi. To potvrđuje ilustracija naslovne stranice *Vjesnika* na kojoj su vjerski simboli zamijenjeni državnim: umjesto zvijezde repatice na fotografiji se nalazila zvijezda petokraka, a čestitka koja je iznosila želju mira simbolizirala je zapravo želju i pozivanje na bratstvo i jedinstvo koje će stvarati taj mir.¹⁵ Upravo politička upletanja u staru tradiciju prouzročit će njezin kraj. Sljedeća godina donijela je sa sobom velike promjene poput donošenja prvog Ustava FNRJ, ali i sve veće političke težnje za promicanjem socijalističkih ideja na svakom području života pa tako i u području narodnih običaja. Usporedno s time u Jugoslaviji je ukinut stranački pluralizam i uspostavljen politički monopol koji je uveo novinu ukidanja pojedinih blagdana, kao što je to bio slučaj s Božićem koji je kao državni praznik službeno ukinut 1947., te uspostavu novog kalendara godinu dana poslije.¹⁶ Božićni simboli počeli su se prenašati na proslavu Nove godine što je prikazivalo sve veću državnu težnju za odvajanjem od svega što ima veze s religijom: „...javno značenje praznika je potiskivano da bi se već u pedesetim godinama neka značenja i simboli Božića prenijeli na proslavu Nove godine. Proces se može povezati s oštrom borbom 'za odvajanjem crkve od države'...“¹⁷

Dakle, u socijalističkom razdoblju Božić je bio samo vjerski blagdan, ukinut je kao državni praznik i postao je običan radni dan. Proslavljali su ga vjernici unutar svojih obitelji u okviru vlastitih ekonomskih mogućnosti dok se glavna javna proslava zimskog prazničkog ciklusa prenosila na doček Nove godine. Božićni rituali, osim kićenja drvca i obiteljskog okupljanja, uključivali su i bogatu pripremu jela i slastica: „Za Božić se najčešće sprema hladetina i pečenka. Osim toga, priprema se veća količina kolača, koji moraju trajati barem do Nove godine, među kojima orehnjača postaje obveznim znakom Božića.“¹⁸ Upravo ova stavka predstavljala je problem suvremenim ženama koje su imale sve manje slobodnog vremena zbog

¹⁵ Sklevicky, L., „Nova Nova godina – od 'mladog ljeta' k političkom ritualu“, *Etnološka tribina*, 18, 11, 1988., 63.

¹⁶ Isto, 64-65.

¹⁷ Rihtman-Auguštin, „Metamorfoza socijalističkih praznika“, 26.

¹⁸ Rihtman-Auguštin, D., *Knjiga o Božiću*, Most, Rijeka, 1992., 157.

posvećenosti radu koji im je omogućavao egzistenciju i ugodan život. Na božićnom jelovniku za one koji su postili nalazila bi se riba, a svi oni koji to nisu činili sladili bi se pečenim mesom ili hladetinom. Predbožićna atmosfera postupno je počela odisati komercijalizacijom koja je stizala sa Zapada: „Spomenuto etnološko istraživanje pokazalo je da pojedinci ipak žele pokazati profinjenost u kićenju svoga drvca, odabirući nakit od licitara ili pak u jednoj, najčešće bijeloj boji, ili ga donoseći iz inozemstva kamo su putovali u predbožićnu nabavku.“¹⁹ S općim porastom životnog standarda od kraja šezdesetih godina kupovali bi se skupocjeni darovi za članove obitelji, a ponekad i za prijatelje ili radne kolege na poslu: „Darovi nisu samo jabuke i orasi kao nekoć, nego čak skupocjene igračke, odjevni predmeti i športski rekviziti.“²⁰ Radni ljudi na posao dolazili bi praznično odjeveni noseći blagdanske kolače kako bi se međusobno počastili. U središtu svakoga grada postavljala su se i ukrašavala drvca koja su bila očiti simboli proslave Božića, iako se strogo naglašavalo da se radovi provode zbog dočeka i proslave Nove godine.²¹ Dakle, riječ je bila o tome da se provodila resemantizacija stare narodne tradicije. Ovaj pothvat dodatno objašnjava sljedeći navod: „U vremenu kada se niti jedan projekt nije činio neizvedivim – 'napredak', 'kultura', socijalizam / komunizam bili su nadohvat ruke – apropijacija i resemantizacija jedne tisućlječne tradicije doimala se kao gotovo rutinski zadatak.“²²

Godine 1960. grad Zagreb je tijekom prosinca osmislio za najmlađe naraštaje osnivanje Grada Djeda Mraza koji je bio smješten blizu Zagrebačkog velesajma.²³ Grad Djeda Mraza sadržavao je zanimljive sadržaje koji su ostavljale bez daha one najmlađe, a sve je to doprinosilo veselom prazničkom raspoloženju.

Nasuprot mladima odrasli su se radovali mogućem spajanju neradnih dana prilikom proslave pojedinog praznika. Ulaskom u novu 1975. u promet su bili pušteni novi kalendari sa zabilježenim državnim praznicima, ali ne i sa svim označenim neradnim danima što je pružalo malu zabrinutost među radnim ljudima koji su neradne dane iščekivali u radosti i veselju: „Sretna nova 1976. godina pada u četvrtak, drugi dan u petak, a onda dolazi subota i nedjelja, pa bi se teoretski moglo bez spajanja, ali kakvi su to praznici ako u njih ne ubaciš i neki radni dan? Sva je

¹⁹ Isto, 156.

²⁰ Isto, 158.

²¹ Isto, 155.

²² Sklevicky, „Nova Nova godina – od „mladog ljeta“ k političkom ritualu“, 60.

²³ „Grad Djeda Mraza“, *Vjesnik*, 1.1.1960., 15.

sreća da spajači i organizatori praznika imaju bolju maštu od kalendara, tako da ćemo samo zinuti kada doznamo za njihove nove kombinacije.“²⁴

Ukidanjem vjerskih blagdana pa tako i Božića u novi jugoslavenski kalendar 1948. uvodi se novi praznik Dan dječje radosti koji je bio zamjena svim prijašnjim zimskim crkvenim blagdanima.²⁵ Slavio se 31. prosinca i bio je blagdan koji je označavao kraj jedne i početak druge građanske godine.²⁶ Ipak njegove začetke vidamo još 1945. kada se ukida tradicijsko vjerovanje da prosinačke darove donosi sv. Nikola, a naglašava činjenica dobrotvornosti Tita i narodnih organizacija.²⁷ Dnevni list *Vjesnik* 1945. donosi podatke upravo o tome da je darove za sv. Nikolu donirala država.²⁸ Na Dan dječje radosti djeca su se radovala iščekivanju Djeda Mraza koji je bio općeprihvaćeni lik prepoznatljiv po darivanju sve djece.²⁹ Godinu dana kasnije, 1955. Nova godina proglašena je državnim praznikom.³⁰ Proslavom ovoga praznika predstavljao se početak novih uspjeha i radosnog života. Nju su iščekivali i slavili svi uzrasti. Kao i svi drugi praznici Nova godina je također imala integrativnu funkciju želeći promicati ideju bratstva i jedinstva te odanosti Titu i socijalizmu. Proslava za najmlađe odvijala se u javnim prostorima i započinjala je organiziranim kratkim govorom o postignutim rezultatima za prošlu godinu u izvršenju petogodišnjeg plana, zatim bi uslijedio kulturno-umjetnički program, potom bi uslijedilo kićenje bora te darivanje djece.³¹ Odrasli su Novu godinu dočekivali na gradskim trgovima ili u lokalima kao što su bili restorani i hoteli. Drugi dan Nove godine također je bio neradan kao i prvi dan pa se najčešće provodio u obilasku i izražavanju dobrih želja ostaloj rodbini i prijateljima.³²

Jedan od razloga ukidanja pojedinih blagdana bilo je i neredovito dolaženje radnika na posao što je rezultiralo manjim državnim profitom: „U svom govoru prilikom paljenja prve peći u najvećoj tvornici hidrauličkih strojeva u Jugoslaviji, maršal Tito, zalažući se za budnost i pažljiv odnos prema narodnoj imovini kritizira izostajanje s posla zbog raznih praznika.“³³ Nakon što je Božić ukinut kao državni

²⁴ „Kako spojiti kalendar?“, *Vjesnik*, 4.1.1975., 5.

²⁵ Duda, *Danas kada postajem pionir*, 205.

²⁶ Isto, 199.

²⁷ Isto.

²⁸ Sklevicky, „Nova Nova godina – od „mladog ljeta“ k političkom ritualu“, 62.

²⁹ Duda, „Ritam godine“, 83.

³⁰ Sklevicky, 65.

³¹ Isto.

³² Duda, „Ritam godine“, 83.

³³ Vidi Sklevicky, „Nova Nova godina – od „mladog ljeta“ k političkom ritualu“, 64.

praznik, u novinama kao što je primjerice bio *Vjesnik* moglo se primijetiti i ukidanje božićnih čestitki. Godine 1947. Božić se simbolički prikazivao s idiličnom seoskom obitelji u kojoj majka plete, dijete se igra, a otac čita HRSS-ovo glasilo, no potom je ulogu Spasitelja preuzeo Tito, njegovu majku u suzama predstavljala je domovina, na zidu nalazila se Titova slika, a dokaz blagostanja predstavljala je žarulja koja je visjela sa stropa.³⁴ Osamdesete godine do svojega kraja ponovno će vratiti situaciju na prijašnje stanje te će se uslijed rekristijanizacije napuštati nove tradicije i ponovno oživljavati stare tradicionalne vrijednosti.³⁵

Kako su najbolji nosioci nove tradicije bila upravo djeca u želji da se nova tradicija što bolje i uspješnije provodi na buduće generacije, važnu ulogu imala je škola. Ključno je bilo uključivanje djece u razne školske priredbe, programe ili natjecanja gdje je mogla dominirati dječja kreativnost.³⁶ Zato su djeca prilikom proslave Dana dječje radosti bila zadužena izraditi plan i program koji bi se odvijao na sam dan praznika. Upravo uključivanje djece u rad prikazivalo je razliku od prijašnjih crkvenih blagdana kod kojih su dominirali simbolički obredi. Dječji rad uključivao je pripremanje darova za drugu djecu, osmišljavanje raznih umjetničko-kulturnih programa, izrada čestitki, ukrasa i kićenje drvca.³⁷

Osnivanje praznika Dana dječje radosti imalo je svoje negativne strane. Prvenstveni problem bio je neuspjeli pokušaj zaživljavanja ovoga praznika u obiteljskim domovima jer su se proslave redovito odvijale u javnim prostorima pa su i dalje postojale obitelji koje su slavile Božić jer su zadržale vjerski način života.³⁸ Djeca iz takvih obitelji bila bi više puta darivana što je dovelo do stvaranja razlike među djecom što je bilo proturječno ciljevima socijalističke politike ravnopravnosti i jednakosti. Krajem šezdesetih i u sedamdesetima prevelika se pažnja posvećivala darovima pa se nije vodilo računa ni o količini ni o cijeni pojedinih poklona iako je socijalistička vlast isticala bitnost pedagoških postupaka što se očitovalo u korisnosti darova za djecu, ali i ekonomičnost. Dakle težilo se izbjegavanju višestrukog darivanja djece. Upravo stavljanjem naglaska na darivanje djece postupak potreba za aktivnošću djece u programima pao je u drugi plan što je predstavljalo treću manu ovoga osmišljenoga praznika.

³⁴ Isto, 63-64.

³⁵ Rihtman-Auguštin, „Metamorfoza socijalističkih praznika“, 28.

³⁶ Isto, 167.

³⁷ Senjković, 203-223.

³⁸ Duda, *Danas kada postajem pionir*, 208.

3. NOVOGODIŠNJE PROSLAVE I PORUKE PREDSJEDNIKA TITA

Promatrajući razdoblje od sredine 1950-ih do sredine 1970-ih u petogodišnjim razmacima iz tiska se može zaključiti da je jugoslavenski predsjednik Josip Broz Tito Nove godine najčešće slavio unutar Jugoslavije uz pratnju svoje supruge i najbližih suradnika. Izuzetak je bio kraj 1954. kada je Novu godinu dočeka na brodu Galeb usidrenom u luci Kalkuta u Indiji, u društvu supruge, bliskih suradnika, mornara i posade broda.³⁹ Kako izvještaji prenose, osamnaestodnevni boravak i posjet Indiji bio je za predsjednika putovanje za pamćenje. Dolazak u Indiju bio je poseban zbog raskošnog i gostoljubivog dočeka i prijema predsjednika. Na svakoj stanici puta bili su organizirani veličanstveni dočeci što je stvaralo osjećaj ugone i sreće. Razlog obožavanja Tita među Indijcima bio je očit zbog njegova tumačenja o važnosti promicanja miroljubivih težnji prema drugim narodima, zbog njegove srdačnosti koja se očitovala u lakom pristupanju drugim ljudima, u odvajanju vlastitoga vremena za razgovor s onima koji su mu se htjeli obratiti, ali i zbog toga što su i Indija i Jugoslavija imale zajednički pogled i potrebu za stvaranjem mira u cijelome svijetu.

Ostale Nove godine u ovome razdoblju i zadanim razmacima Tito je slavio unutar Jugoslavije. Za organizaciju najčešće je bio zadužen protokol Predsjednika Republike, a ponekad su je preuzimali republički ili pokrajinski protokoli.⁴⁰ Predsjednik bi o cijeloj organizaciji bio obaviješten preko Kabineta Predsjednika, a ponekad je davao i svoj doprinos ili mišljenje u organiziranju same proslave. Godinu 1960. dočeka je u Beogradu u Narodnoj skupštini Srbije zajedno sa svojom suprugom i ostalim suradnicima poput predsjednika Savezne narodne skupštine Petra Stambolića, potpredsjednika SIV-a Edvarda Kardelja i drugih.⁴¹ Prema novinskim izvještajima, veseloj atmosferi pridonio je pripremljeni zabavni program koji su izvodili pripadnici i studenti zabavnih i glazbenih emisija Radija Beograd. Prve minute 1960. godine predsjednik je proveo u zajedničkom plesu sa suprugom Jovankom, u izražavanju želja uzvanicima i poticanju na daljnji uspjeh u izgradnji socijalizma nakon čega se pridružio ostalima u plesanju kozaračkog kola. Ovakvo ophođenje jugoslavenskoga predsjednika prikazivalo je njegovu stranu običnoga

³⁹ „Tito slavi Novu godinu na 'Galebu' u luci Kalkute“ i „Pred kraj posjeta Indiji“, *Vjesnik*, 1.1.1955., 1.

⁴⁰ Marinković, L., „Sav glamur Titovih Novih godina je u ovim fotografijama“, Vice Media, <https://www.vice.com/rs/article/3dq3y8/titove-nove-godine-u-fotografijama>, 2.1.2016.

⁴¹ „Predsjednik Tito dočeka s Beograđanima Novu godinu“, *Vjesnik*, 4.1. 1960., 1.

čovjeka bez obzira koju titulu nosio ili kakvu dužnost obnašao. Nakon dužeg slavlja šećući gradskim ulicama predsjednik je proslavu nastavio u hotelu Metropol sve do ranih jutarnjih sati.

Zanimljivost koja je krasila svaku proslavu i doček Novih godina bila je konstantnost kruga ljudi s kojima je predsjednik redovito slavio. Ona je podrazumijevala u prvom redu suprugu Jovanku i njegove najbliže suradnike. Ipak, priliku za izražavanje novogodišnjih čestitki znao je pružiti i ostalim građanima organizirajući šetnju gradskim ulicama gdje su razni sugrađani mogli slobodno pristupiti predsjedniku i izraziti mu najljepše novogodišnje čestitke. Dodatna karakteristika i zanimljivost načina proslave Nove godine u krugu predsjednika bili su rekviziti poput šešira, meksičkih sombreroša i drugih, koje su nosili i muškarci i žene stvarajući dodatno opušteniju atmosferu.⁴²

Godinu 1965. Tito je dočekaao u istom krugu najbližih ljudi u hotelu Istra na Brijunima.⁴³ Jugoslavenski predsjednik najviše je volio slaviti Nove godine upravo na Brijunima gdje je imao rezidenciju dok su svečane večere najčešće provodili u hotelu Istra. Nakon otkucane ponoći Tito bi redovito izrazio novogodišnje čestitke svim prisutnim uzvanicima.

Proslava 1970. godine označena je kao ulazak u novo desetljeće sa željama građana za još boljim životom.⁴⁴ Slavilo se u hotelima i restoranima uz živu glazbu, ali i u vlastitim domovima dok su neki odlazili i u strane zemlje kako bi novu godinu dočekali sa svojim najbližima. Oni koji to nisu mogli, svojim bližnjima čestitke su poželjeli telefonima ili brzojavima. Doček ove godine Tito i njegova žena proveli su u rezidenciji na Brijunima, ponovno uz najbliže suradnike.⁴⁵ Nije nedostajalo glazbe, plesa, zabave te lijepih čestitki. Ugođaju su doprinijeli bogati stolovi prepuni raznolike hrane i pića.

Proslava 1975. godine odvila se na uobičajen način. Doček je organiziran u prostorijama Predsjedništva SR Srbije, a kasnije se proslava nastavila u beogradskom Domu JNA.⁴⁶ Srdačan doček predsjednika i njegove supruge organizirao je domaćin, predsjednik Skupštine Republike Srbije Dragoslav Marković i

⁴² Marinković.

⁴³ „Vedro i radosno dočekan 1965.“, *Vjesnik*, 4.1.1965., 1.

⁴⁴ „Bilo je veselo“, *Vjesnik*, 3.1.1970., 1.

⁴⁵ „Predsjednik Tito dočekaao 1970. Na Brijunima“, *Vjesnik*, 3.1.1970., 1.

⁴⁶ „Sretno i veselo s najboljim željama u 1975.“, *Vjesnik*, 3.1.1975., 1.

njegova supruga Božidarka. Vrijeme do ponoći brzo je prošlo uz zabavan kulturno-umjetnički program sa zabavljačima, pjevačima i komičarima, a nedugo nakon otkucane ponoći predsjednik se sa suprugom prevezao do Doma JNA gdje ih je također dočekaio organizirani prijem i zabava sve do jutra.

Novogodišnje poruke koje je jugoslavenski predsjednik redovito iznosio početkom godine sadržajno su bile ispunjene optimizmom, vjerom i ohrabrenjem za daljnji uspjeh u unutarnjoj izgradnji države i za nastavak vođenja dobrih vanjskopolitičkih odnosa. Predsjednik se često opozivao na strašnu prošlost koju su jugoslavenski narodi pretrpjeli u ratu, ali je naglašavao ponos zbog sretnog završetka i postignutih rezultata te snage koju su narodi nosili u sebi što im je, isticao je, omogućilo bolji standard života. Tu snagu su postigli, kako to tumači Tito, zahvaljujući bratstvu i jedinstvu među svim jugoslavenskim narodima, ali i zajedničkoj vjeri da je takav put jedini put uspješne i sretne budućnosti.⁴⁷

Boravkom u Indiji predsjednik je primijetio i doživio istu borbu za izgradnju bolje zemlje i kod indijskog naroda pa je u novogodišnjoj poruci upućenoj Jugoslavenima prikazao tu paralelu.⁴⁸ Simbolično rečeno, naglašena je činjenica kako dobro sjeme može dati dobar plod, odnosno samo zajednička borba naroda za slobodu vlastite zemlje i želja za miroljubivim odnosima s ostalim zemljama može rezultirati novostvorene dobre vanjskopolitičke odnose. Dodatno ulijevanje nade za nastavak istim putem, koji će omogućiti još bolji život, predsjednik je pospješivao podsjećanjem na sve prijašnje pozitivno postignute rezultate: „Godinom koja ističe u mnogome možemo biti zadovoljni, jer smo zaista postigli, naročito u proizvodnji, velike rezultate kako u našem privrednom razvitku tako i u daljnjem jačanju uloge naše zemlje u međunarodnim odnosima.“⁴⁹ Država je ulagala u postizanje željene razine blagostanja. Radilo se na ostvarivanju većih plaća, kraćeg radnog vremena, plaćenog odmora, visoke stope zaposlenosti, uvođenju socijalne i zdravstvene zaštite, mirovinskog osiguranja i besplatnog školovanja.⁵⁰

⁴⁷ „Tito Jugoslavenima“, *Vjesnik*, 1.1.1955., 1.

⁴⁸ Isto.

⁴⁹ „Novogodišnja poruka druga Tita“, *Vjesnik*, 1.1.1965., 1.

⁵⁰ Duda, I., *U potrazi za blagostanjem. O povijesti dokolice i potrošačkog društva u Hrvatskoj 1950-ih i 1960-ih*, Srednja Europa, Zagreb, 2005., 38-43.

Predsjednikove poruke iz 1965. bile su ispunjene optimizmom, ali i ponekim problemima što upućuje da nije bježao od stvarnosti.⁵¹ Novogodišnje poruke isticale su propuste koji su se javljali u društvenom i privrednom radu. Kako bi se učinjene pogreške popravile iznosio se novogodišnji plan koji je donosio Savez komunista Jugoslavije. Poruka nikako nije izostavljala priznanje situacije o međunarodnim odnosima koji su uglavnom bili pozitivni, ali se i dalje osvješčivalo o postojanju zemalja koje su uporabom grubosti bile imperijalistički nastrojene. Sukladno s time u borbu za uspostavu stabilnih odnosa u svijetu i uključenje u pokret nesvrstanih pozivale su se druge zemlje.

Kako je predsjednik upućivao novogodišnje poruke i želje građanima tako su i njemu novogodišnje čestitke upućivali suradnici, predstavnici vlasti, društvenih organizacija i radnih kolektiva.⁵² Najčešće su mu željeli dobro zdravlje i sreću u nastupajućoj godini i da dalje vlada svojim narodima. Izražavali su mu zahvale za sve dobro što je Jugoslavija u prethodnoj godini postigla kao što je bila izgradnja solidarnosti među republikama unutar Jugoslavije pa tako i uspostavljanje novih međunarodnih odnosa i prijateljstva s drugim državama: „U protekloj 1954. godini naši su narodi izvojevali nove krupne pobjede u izgradnji socijalističkih odnosa u našoj zemlji i u borbi za ravnopravnu suradnju među državama i suverenim narodima. Za te uspjehe velike zasluge pripadaju Tebi lično. Izrazi iskrenog prijateljstva i priznanja kojima Te ljudi u dalekom svijetu dočekaju na tvom putu, gdje predstavljaš narode Jugoslavije i našu volju za mirom i ravnopravnim suradnjom među narodima...“⁵³ Predsjedniku su povodom Nove godine stizale čestitke stranih državnika iz Indije, Španjolske, Austrije, Bugarske, Velike Britanije, Belgije i mnogih drugih na koje je Tito odgovorio zahvalom i uzvraćanjem novogodišnjih čestitki.⁵⁴

⁵¹ „Novogodišnja poruka druga Tita“, *Vjesnik*, 1.1.1965., 1.

⁵² „Predsjednik Tito izmijenio čestitke sa šefovima država“, *Vjesnik*, 5.1.1960., 1.

⁵³ „E. Kardelj čestita drugu Titu“, *Vjesnik*, 1.1.1955., 1.

⁵⁴ „Predsjednik Tito izmijenio čestitke sa šefovima država“, *Vjesnik*, 5.1.1960., 1.

4. NOVE GODINE DILJEM HRVATSKE

Ispraćaj starih i doček Novih godina redovito se odvijao u veseloj i raspoloženoj atmosferi diljem zemlje. Pripreme za doček odvijale su se u prazničkoj kupovini darova, namirnica za jelo i pića.⁵⁵ Mlađe generacije doček su slavile još u popodnevnim satima sudjelujući u novogodišnjim programima dok su odrasli Nove godine iščekivali šecujući se i uživajući u razgledavanju okićenih ulica i trgova. Pred samu ponoć bi se zaputili u hotele, restorane, kavane, klubove i ostale lokale koje su unaprijed rezervirali. Nakon 2. svjetskog rata ovakve proslave Novih godina u pojedinim lokalima mogli su si priuštiti samo imućniji, poput političara i sportaša. Tek kasnijim razvojem društvenog standarda od šezdesetih pa na dalje ovakav način proslave bio je moguć za svakoga. Bilo je građana koji su doček odlučili proslaviti u ljepotama prirode pa su se uputili na planinske vrhove kao što je bilo Sljeme na zagrebačkom području ili u posjet nacionalnim parkovima poput Plitvičkih jezera: „Sljeme, Plitvička jezera, Opatija, planinarski domovi u Gorskom Kotaru i Sloveniji okupili su nekoliko hiljada Zagrepčana, koji će poslije novogodišnje noći provesti ovdje još nekoliko dana na odmoru u prirodi.“⁵⁶ Uz odrasle, uz pjesmu, ples, alkoholna pića, zabavu i novostvorene ljubavi Nove godine su ipak najveselije čekali studenti koji su organizirane dočeke imali na vlastitim fakultetima: „Gotovo svi fakulteti priredili su svečani doček. Na arhitektonskom je bilo najprijatnije.“⁵⁷ Dok su jedni slavili u lokalima ili u prirodi pojedinci su Novu godinu znali slaviti u toplini vlastitih domova i u druženju vlastite obitelji što je bilo izraženije u poslijeratnim godinama: „...prolazeći u bilo koje doba novogodišnje noći gradskim ulicama moglo se vidjeti bezbroj osvijetljenih prozora iz kojih se čula pjesma, zdravice...“⁵⁸

U rezerviranim objektima konobari su imali pune ruke posla poslužujući svakoga gosta do ranih jutarnjih sati što potvrđuje izjava: „...gotovo svaki konobar je izjavljivao da je naprosto 'pao s nogu'...“⁵⁹ Razne turističke agencije su također povodom dočeka Nove godine organizirale raznolike aranžmane po cijeloj zemlji i

⁵⁵ „U čitavoj zemlji održane su brojne novogodišnje proslave“, *Vjesnik*, 4.1.1960., 1.

⁵⁶ Isto, 2.

⁵⁷ Isto, 1.

⁵⁸ „Doček 1965.“, *Vjesnik*, 4.1.1965., 4.

⁵⁹ Isto.

šire.⁶⁰ S toga su vozači autobusa i strojovođe imali pune ruke posla. Predstavници raznih hotela izjavljivali su kako su dvorane u novogodišnjoj noći uz domaće ljude popunjavali stranci poput Talijana, Nijemaca, Grka, Francuza i ostalih.⁶¹ U Rijeci kao lučkom gradu Novu godinu slavili su razni strani pomorci koji su tih dana poslovno pristizali u Rijeku. Isto tako se puno jugoslavenskih pomoraca našlo na stranim morima uoči Nove godine pa su jedino putem obalne radio-stanice u Rijeci mogli poželjeti svojim najbližima novogodišnje pozdrave: „Blizu 10 000 jugoslavenskih pomoraca ukrcanih na brodove trgovačke i putničke flote proslavili su Novu godinu u mislima s domovinom ali daleko od nje, vršeći svoje redovne zadatke.“⁶²

Za razliku od onih koji su Novu godinu dočekali u raspoloženoj i opuštenoj atmosferi zabave, drugi su bili primorani biti na svojim radnim mjestima. Riječ je o već spomenutim pomorcima, ali i policajcima i ostalim radnicima čiji posao traje danju i noću. Tako su brigu o održavanju novogodišnje čarolije, odnosno opskrbu strujom i grijanjem u Zagrebu na prijelazu iz 1974. u 1975. vodila osamnaestorica radnika: „Dežurnima u toplani smjena je počela u utorak u 22,00 sata a završila 1. siječnja u 6,30. U šali kažu da su radili – dvije godine.“⁶³ Isto tako veliku ulogu imali su liječnici i medicinske sestre bolnice. Dnevnik *Vjesnik* početkom 1975. donosi podatke iz osječkog rodilišta o novogodišnjoj prinovi: „U rodilištu osječke Opće bolnice u noći u 3,15 sati rodila se djevojčica.“⁶⁴ Kako novogodišnjim čarolijama redovito doprinose snježne oborine tako ne treba zaboraviti niti radnike koji su raščišćavali snijegom zametene ceste.

U snježnim radostima redovito su uživali stanovnici Slavonije, Like i Gorskog kotara. Godina 1970. bila je posebno karakteristična po snježnim oborinama pa je većina autobusa bila zametena dok je promet na pojedinim cestovnim pravcima bio obustavljen. Uz snijeg ponekad se javljala ledena kiša sa snježnom mećavom što je također zahtijevalo dodatnu intervenciju: „Već drugog dana u Slavonskom Brodu vlada nevrijeme popraćeno ledenom kišom i snježnom mećavom. Samo zahvaljujući danonoćnom radu radnika Poduzeća za ceste auto-put kroz Slavoniju je prohodan.“⁶⁵ Početkom 1970. jedino su jadranska područja bila obilježena sunčanim vremenom pa

⁶⁰ „U Zagrebu: veseli rastanak s prošlom i još veseliji susret s Novom“, *Vjesnik*, 4.1.1965., 1.

⁶¹ „Doček 1965.“, *Vjesnik*, 4.1.1965., 4.

⁶² „Većina pomoraca dočekala praznik na stranim morima“, *Vjesnik*, 4.1.1965., 4.

⁶³ „Čestitke na radnome mjestu“, *Vjesnik*, 3.1.1975., 3.

⁶⁴ Isto, 3.

⁶⁵ „Slavonski Brod: zametene ceste“, *Vjesnik*, 3.1.1970., 4.

intervencije na ovim prostorima nisu bile potrebne.⁶⁶ Međutim, nova 1975. donijela je u priobalju snažnu buru koja je prouzročila štete kidanjem električnih vodova, rušenjem stabala i krovova te nanosima snijega što je stanovnike u Novu godinu uvelo bez struje, a veća područja u novčane štete: „Šteta od nevremena na dubrovačkom području procjenjuje se na oko dva milijuna dinara.“⁶⁷

⁶⁶ „Novogodišnja noć u bjelini“, *Vjesnik*, 3.1.1970., 4.

⁶⁷ „U novogodišnjoj noći – bez struje“, *Vjesnik*, 3.1.1975., 4.

5. NOVOGODIŠNJI TELEVIZIJSKI PROGRAM

Dok su razni svirači i pjevači zabavljali one koji su Novu godinu slavili u lokalima, novogodišnji televizijski program zabavljao je one koji su ostali u vlastitim domovima. Ipak kada je riječ o električnim uređajima, kao što je to bio televizor, treba imati na umu da svi električni uređaji ulaze u kućanstva tek šezdesetih godina te je upravo to razdoblje bilo vrijeme potrošačkog i tehnološkog napretka.⁶⁸ Statistički gledano u 1962. samo 7,2 posto televizora bilo je dostupno na svakih 100 kućanstava što potvrđuje činjenicu da su ovi električni uređaji bili tek u začetku širenja među kućanstvima.⁶⁹ Za samo šest godina taj se broj utrostručio pa je 1968. na svakih 100 kućanstava bilo zastupljeno 31,4 posto televizijskih prijemnika.⁷⁰ Prva emitiranja televizijskih programa u Hrvatskoj bilježe se 1956., a do 1958. u funkciji su već bili televizijski studiji u Beogradu, Ljubljani i Zagrebu.⁷¹

Šezdesetih godina pojavljuju se prvi zahtjevi za emitiranjem zabavnog programa koji je izazivao najveći interes javnosti.⁷² Prilikom dočeka Novih godina televizijski program u Hrvatskoj redovito je donosio zabavni program koji su činile minute narodne i zabavne glazbe te minute humora. Sve je to bilo, smatrali su *Vjesnikovi* komentatori, vrlo „bezukusno“: „Pa ipak domaća TV već godinama nije u stanju svom auditoriju ponuditi ništa drugo do sendviče, to jest programe u sendvič stilu: red zabavnjaka, pa red narodnjaka, pa red ili redić humora! [...] a zatim kad se u novogodišnjim danima čitav taj program započne reprizirati, onda se uočava žalosna praznina duha, nedostatak invencije, pomanjkanje ukusa...“⁷³ Problem je bio, dakle, u tome što se novogodišnji republički programi nisu razlikovali jedni od drugih niti su uvodili promjene s godinama. U prednovogodišnjim danima 1974. prikazivali su se samo politički, društveni, sportski i zabavnjački isječci dok su kulturu, umjetnost i znanost potpuno zanemarili: „Zar su uspjesi sportaša, koliko god bili značajni i lijepi,

⁶⁸ Duda, I., *Pronađeno blagostanje. Svakodnevni život i potrošačka kultura u Hrvatskoj 1970-ih i 1980-ih*, Srednja Europa, Zagreb, 2010., 146.

⁶⁹ Isto, 149.

⁷⁰ Isto, 149.

⁷¹ Vončina, N., *Najgledanije emisije 1964.- 1971. Prilozi za povijest radija i televizije u Hrvatskoj V.*, HRT, Zagreb, 2003., 19.

⁷² Isto, 139.

⁷³ „Novogodišnji tv sendvič“, *Vjesnik*, 3.1.1975., 6.

više vrijedni od recimo izložbe jednog Hegedušića, Augustinčićeva spomenika Matiji Gupcu...“⁷⁴

Najveću pažnju u novogodišnjim programima imali su pjevači. Hrvatski televizijski redatelj Anton Marti je uz pjesme zagrebačkom studiju ponudio ipak nekoliko dobrih emisija poput Kabarea i Morskih susreta.⁷⁵ Uspoređujući zagrebački i beogradski studio *Vjesnikovi* komentatori donose zaključak kako nije postojala velika razlika među njima. Jedina razlika bila je da je zagrebački studio većinom prikazivao već poznate stavke dok si je beogradski davao malo više truda oko stvaranja njihova novogodišnjeg programa. Ipak i kod njih su prevladavale glazbene numere narodne glazbe duge tradicije koja se veže uz poznatu beogradsku glumicu i pjevačicu Oliveru Katarinu (Vučo).⁷⁶ *Vjesnik* iz 1970. o novogodišnjem programu donosi iste probleme. Opet se naglašava kritika zbog prevelike zastupljenosti glazbe: „No prije nego kažemo nešto podrobnije o toj muzici kojom su nas svi naši studiji obilato obdarili...“⁷⁷ Kritiziralo se baziranje na starim i poznatim snimkama, loš i neuspjeli humor, glumački prilozi koji su bili zanemareni ili oskudni: „Zagrebački studio je takoreći isključio glumce [...] glumci u novogodišnjoj noći kao da nisu bili poželjni.“⁷⁸

Kako je većinu novogodišnjeg programa činila glazba, potrebno je onda barem spomenuti one točke koje su imale svoju kvalitetu. U Hrvatskoj je riječ o narodnoj glazbi, odnosno pjesmama Kam da se pojde, Ča je lipo i Vesela je Slavonija.⁷⁹ Uz ove tri glazbene točke ne zaboravlja se Martijev TV Magazin koji je sadržavao razne prošlogodišnje hitove. Beogradski studio 1970. također je imao u novogodišnjem programu zastupljenu glazbu i nešto od glumačkih prizora kojima se pak prigovaralo zbog loše kostimografije i slabe uigranosti: „Program 'Romana' u režiji Jovana Ristića sa Oliverom Vučo kao glavnom vedetom patio je od loše koreografije, neukusnih kostima i slabo plesanih plesova.“⁸⁰ Jedina predstava koja je bila za pohvalu i koja je pružala užitak gledateljima bio je mjuzikl Kosa.

⁷⁴ Isto.

⁷⁵ Isto.

⁷⁶ „Novogodišnji tv sendvič“, *Vjesnik*, 3.1.1975., 6.

⁷⁷ „Novogodišnji TV ekran“, *Vjesnik*, 5.1.1970., 5.

⁷⁸ Isto.

⁷⁹ Isto.

⁸⁰ Isto.

Ono što se naglašavalo i što se smatralo boljim rješenjem jest stvaranje jedinstvenog novogodišnjeg programa za sve republike unutar Jugoslavije koji bi bio svestran, a skladan, sadržajan te inovativan.

6. DRUŠTVENI RAZVOJ U NOVOGODIŠNJEM TISKU

Uvođenjem samoupravljanja 1950., a 1965. i tržišnog socijalizma čime je smanjena državna uloga u gospodarstvu, Jugoslavija se okreće laganijem zapadnjačkom i potrošačkom načinu života. To je podrazumljevalo veću potrošnju, ali i veće prihode.⁸¹ Tako se u listu *Vjesnik* iz 1955. već za 1954. godinu govori kako je to bila godina inicijative na osnovi ostvarenih rezultata o izgradnji i općem privrednom napretku.⁸² Prepoznaje se kvaliteta i učinkovitost samoupravljanja što je pridonijelo poboljšanju životnog standarda života: „Novi privredni sistem i samoupravljanje u privredi i komunama oslobodili su ogromne rezerve i, usmjerili ih u investicije koje neposredno ili posredno proširuju proizvodne mogućnosti za potrošnju i bolji standard radnih ljudi naše zemlje“, a upravo je poboljšavanje materijalnog i kulturnog života bio glavni zadatak socijalističke politike.⁸³

Tako doznajemo da će se i u 1955. godini težiti za postizanjem što većeg životnog standarda povećanjem proizvodnje u industriji i njezinim moderniziranjem te proširenjem potrošnog tržišta. Težište će biti na većoj proizvodnji proizvoda široke potrošnje: „U prehrambenoj industriji će se više proizvoditi napola konzervirana hrana, poboljšati iskorištenje kapaciteta moderne gradske mljekare. Prići će se pojačanoj proizvodnji jogurata, higijenskog sladoleda i organiziranju pogona za proizvodnju margarina.“⁸⁴ Isto tako željelo se što prije završiti radove započete u prijašnjoj godini, ali u pogon pustiti i nove tvornice čime bi se industrijska proizvodnja uvelike mogla povećati.⁸⁵ U novoj godini očekivala se masovna proizvodnja na području metalurgije, pogotovo u stvaranju strojeva koji bi služili za druge industrijske grane koje do tada nisu zaživjele, a čiji bi proizvodi dobro došli na svjetskom i domaćem tržištu. Nastoje se izgraditi nova prijevozna sredstva za potrebe poljoprivrede, ali i vojske i turizma: „Širokom kooperacijom poduzeća mašinogradnje i vojne industrije predviđa se izrada novih vrsti vozila, kamiona, terenskih kola, putničkih automobila, kamioneta i traktora.“⁸⁶

Dvadeset godina kasnije ulaskom u 1975. u Hrvatskoj stupaju na snagu četiri republička zakona. Riječ je o Zakonu o nabavljanju, držanju i nošenju oružja, Zakonu

⁸¹ Duda, *U potrazi za blagostanjem*, 44-47.

⁸² „Godina inicijative“, *Vjesnik*, 1.1.1955., 9.

⁸³ Isto.

⁸⁴ Isto.

⁸⁵ Isto.

⁸⁶ „Što će dati ova godina“, *Vjesnik*, 6.1.1955., 6.

o osobnoj karti, Zakonu o prijavljivanju prebivališta i boravišta građana te Zakonu o matičnim knjigama.⁸⁷ *Vjesnik* je čitateljima pojašnjavao da se Zakonom o oružju uvodi da svi koji imaju neku vrstu oružja ili ga žele nabaviti moraju imati oružni list, odnosno moraju za njega zatražiti odobrenje od organa unutrašnjih poslova. Tako su na temelju zahtjeva zdravstvenih institucija i udruženja za zaštitu ptica i građana smanjene opasnosti od ljudskih stradanja. Mjere opreza su poduzete zbog prijašnjih slučajeva kada se događalo da ljudi nakon lova zapucaju oružjem po naseljenim područjima što je uzrokovalo neželjene ljudske gubitke. Što se tiče Zakona o osobnim kartama njime je određeno da je svaka osoba starija od 16 godina dužna izraditi osobnu kartu kao vrstu osobnog dokumenta, a koja se radi na zahtjev roditelja djeci starijoj od 14 godina. Zakonom o prijavi boravišta i prebivališta određeno je da je svaki građanin dužan prijaviti svoje prebivalište, odnosno stupanjem na snagu ovoga zakona roditelji koji imaju djecu mlađu od 18 godina dužni su već samim rođenjem djeteta prijaviti prebivalište organima unutrašnjih poslova. Na taj način država je po prvi puta imala uvid u cijeli registar stanovnika pojedinih gradova odnosno cijele države. Što se tiče boravišta, zakon je obvezao sve ugostiteljske objekte na obvezu prijavljivanja organima unutrašnjih poslova svih gostiju koji borave duže od 30 dana kako bi u slučaju nestanka pojedine osobe potraga bila olakšana.

Novogodišnje novine, dakle, temeljile su se na usavršavanju privrednog rada, ali i na uređenju društvenog života.

⁸⁷ „Novo prebivalište – nova osobna karta“, *Vjesnik*, 3.1.1975., 4.

ZAKLJUČAK

Kako smo mogli vidjeti iz ovoga rada, nastupanjem nove države i političke vlasti, odnosno socijalističke Jugoslavije, s njom su došle i promjene. Novine su vidljive na svakom području života, a što se tiče narodne kulture promjena je vidljiva u pokušaju zatiranja tisućljetne tradicije i u stvaranje nove jugoslavenske tradicije koja je službeno potrajala koliko i sama jugoslavenska država.

Političkom uspostavom Jugoslavija je započela stvarati svoju tradiciju koja se ostvarivala preko novoostvarenog jugoslavenskog kalendara čija je karakteristika bila ukidanje vjerskih blagdana i njihova zamjena novim narodnim i državnim praznicima. Država se nastojala odvojiti od vjerskih utjecaja jer se vodila marksističkim pogledom na život koji nije prihvaćao činjenice religijskih utjecaja na razvoj čovječanstva. Prema tome naglašavala se bitnost državne prošlosti, sjećanje na rat i borbu kao način koji bi dodatno doprinio slaganju i suradnji svih naroda i republika unutar Jugoslavije zbog zajedničke prošlosti koju se smatralo temeljem bolje budućnosti.

Karakteristika socijalističke politike bila je i u naglašavanju važnosti uloge mlađih generacija za koje se smatralo da jesu i da trebaju biti nositelji nove tradicije i novih društvenih vrijednosti koje su oblikovane s novom političkom vlašću te da ih oni trebaju prenositi na buduće generacije. U tome su ključne uloge preuzimale škole koje su trebale biti mjesto za primjenjivanje i usađivanje socijalističkih vrijednosti i stavova s ciljem uspješnije izgradnje budućih socijalističkih generacija.

Ipak, sa sve većim slabljenjem osamdesetih i konačnim raspadom Jugoslavije devedesetih dolazi i do službenoga raskida s jugoslavenskim ritmom godine. U građanske kalendare ponovno se uvode proslave vjerskih blagdana poput Sv. Nikole i Božića koji ujedno postaje neradni dan te, osim sekularno-kulturoloških nosi sa sobom i izražene vjerske karakteristike. Time je Božić ponovno postao središnji blagdan zimskog ciklusa praznika, a njegova proslava povezana s proslavom Nove godine.

IZVORI I LITERATURA

Izvori

1. *Program Saveza komunista Jugoslavije. Prihvaćen na Sedmom kongresu Saveza komunista Jugoslavije (22-26. travnja 1958. u Ljubljani)*, Stvarnost, Zagreb, 1965., Glava deseta: Društvena uloga i idejne osnove SKJ, 215-244.
2. *Vjesnik Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske*, početak siječnja 1955., 1960., 1965., 1970., 1975.

Literatura

1. Duda, I., *U potrazi za blagostanjem. O povijesti dokolice i potrošačkog društva u Hrvatskoj 1950-ih i 1960-ih*, Srednja Europa, Zagreb, 2005.
2. Duda, I., *Pronađeno blagostanje. Svakodnevni život i potrošačka kultura u Hrvatskoj 1970-ih i 1980-ih*, Srednja Europa, Zagreb, 2010.
3. Duda, I., *Danas kada postajem pionir. Djetinjstvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma*, Srednja Europa i Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Zagreb i Pula, 2015.
4. Duda, I., „Ritam godine“, *Nikad im bolje nije bilo? Modernizacija svakodnevnog života u socijalističkoj Jugoslaviji*, ur. Ana Panić, Muzej istorije Jugoslavije, Beograd, 2014., 77-104.
5. Gržinić, V., „Jugoslavenko trojstvo: rad, mladost i Republika. Obilježavanje socijalističkih praznika u Istri“, *Radionica za suvremenu povijest. Istraživanja diplomanata pulskog Sveučilišta 2011-2013.*, ur. Igor Duda, Anita Buhin i Igor Stanić, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli i Srednja Europa, Pula i Zagreb, 2013., str. 71-85.
6. Rihtman-Auguštin, D., „Metamorfoza socijalističkih praznika“, *Narodna umjetnost*, 27, 1, 1990., str. 21-32.
7. Rihtman-Auguštin, D., *Knjiga o Božiću*, Most, Rijeka, 1992.
8. Senjković, R., „Politički rituali“, *Refleksije vremena 1945.-1955.*, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2012., 202-225.
9. Sklevicky, L., „Nova Nova godina – od „mladog ljeta“ k političkom ritualu“, *Etnološka tribina*, 18, 11, 1988., 59-72.

10. Vončina, N., *Najgledanije emisije 1964.-1971. Prilozi za povijest radija i televizije u Hrvatskoj V.*, HRT, Zagreb, 2003.

Internetske stranice

1. Marinković, L., „Sav glamur Titovih Novih godina je u ovim fotografijama“, Vice Media, <https://www.vice.com/rs/article/3dq3y8/titove-nove-godine-u-fotografijama> , 2.1.2016.
2. „Titove Nove godine“, Muzej istorije Jugoslavije, <https://www.muzej-jugoslavije.org/wp-content/uploads/2017/06/2008-09-Titove-Nove-godine.pdf>, 26.12.2008. – 31.1.2009.

SAŽETAK

Cilj ovoga rada je prikazati povod i cilj uvođenja novog jugoslavenskog kalendara te značenje koje imaju uvedene promjene. Jugoslavenski kalendar pokazao se uglavnom uspješnim načinom uvođenja i provođenja nove tradicije, posebno u javnom prostoru. Ona se ostvarivala ukidanjem svih vjerskih blagdana i naglašavanjem državnih i narodnih praznika čije se obilježavanje vezivalo za prošlost države. Umjesto vjerskih blagdana mjesta su zauzeli novostvoreni praznici čije je obilježavanje naglašavalo socijalističku politiku Jugoslavije. Kako je Nova godina postala glavni praznik zimskog ciklusa narodnih običaja tako su njezini dočeci bili slavljani u velikom raspoloženju glazbe, plesa, dobre hrane i pića te kruga najdražih prijatelja i obitelji. Upravo je na ovakav način Nove godine slavio i jugoslavenski predsjednik Josip Broz Tito. Njegove redovite novogodišnje poruke sadržajno su bile poticajne i ispunjene optimizmom. Za one koji su Nove godine čekali u vlastitim domovima jedan od izvora zabave bio je televizijski program. Tisak je uvelike pratio kraj jedne i početak druge godine.

Ključne riječi: praznici, Nova godina, tradicija, socijalizam, Jugoslavija

ABSTRACT

New Year's Celebrations in Croatia 1950s–1970s

The aim of this thesis is to show the reason and purpose of introducing a new Yugoslav calendar and the meaning of the changes introduced. Yugoslav calendar proved mainly to be mostly a successful way of introduction and implementation of new tradition, especially in the public space. Main characteristic of the new tradition was cancellation of all religious holidays and putting emphasis on state holidays that were closely related to history of the state. Dates of the religious holidays were taken by the new made holidays that further emphasized socialist politics of Yugoslavia. As New Year has become main holiday of winter cycle of folk tradition, it was celebrated in good spirit with music, dance, good food in the circle of family and friends. This is exact the way how New Year was celebrated by Yugoslav president Josip Broz Tito. Content of his regular New Year messages were inspirational and optimistic at the same time. For those who have been waiting for New Year in their own homes, a source of entertainment has been also been the television. The press was following the end of one and the beginning of the other year.

Keywords: holidays, New Year, tradition, socialism, Yugoslavia